

ЦЕНТРАЛІЗОВАНА ПІДГОТОВКА НАЙБЛИЖЧОГО РЕЗЕРВУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗБІРНИХ КОМАНД В ІГРОВИХ ВИДАХ СПОРТУ (НА МАТЕРІАЛІ БАСКЕТБОЛУ)

Микола Безмилов

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. У статті обґрунтовується важливість використання централізованого підходу в процесі підготовки найближчого резерву національних збірних команд в ігрових видах спорту за сучасних умов глобалізації та комерціалізації спорту. Розглянуто історичний досвід реалізації централізованої підготовки юнацьких збірних у різних країнах світу та ефективність використання концентрованого інтенсивного підходу для країн з невеликими ресурсними можливостями. *Мета дослідження* – систематизувати ключові фактори забезпечення та обґрунтувати значущість централізованої підготовки найближчого резерву національних збірних команд в ігрових видах спорту. *Методи:* аналіз науково-методичної літератури та даних Всесвітньої мережі Internet, опитування, контент-аналіз документів, аналіз і узагальнення. *Результати.* Концептуальними напрямками підготовки найближчого резерву національних збірних команд є: 1) концентрація перспективних баскетболістів у кожній віковій категорії в єдиних центрах підготовки; 2) залучення для роботи з перспективними гравцями провідних тренерів (зокрема й зарубіжних фахівців); 3) уніфікація програм підготовки та збільшення кількості спільних тренувань для кадетських і молодіжних збірних (U 14–U 20); 4) прогресивна динаміка кількості міжнародних матчів для кадетських та молодіжних збірних (U 14–U 20). Систематизовані ключові завдання, компоненти забезпечення та принципи багаторічної підготовки найближчого резерву збірних, що забезпечують етапне вирішення головного стратегічного завдання – підготувати якісний резерв для головної команди країни. *Висновки.* Ефективність підготовки найближчого резерву національних збірних команд у сучасних умовах глобалізації та професіоналізації спорту буде багато в чому залежати від здатності конкретної країни мобілізувати наявний внутрішній потенціал з урахуванням об'єктивних реалій функціонування спорту в державі, а також динамічного врахування світових тенденцій розвитку спорту, здатності до оперативної імплементації провідних напрацювань зарубіжних фахівців у поєднанні з багаторічними здобутками й традиціями вітчизняної «спортивної школи». Підвищення рівня конкуренції на міжнародній спортивній арені в багатьох ігрових командних видах спорту та негативна динаміка виступів вітчизняних команд потребують підвищення уваги до питань системної підготовки в резервному спорті. Є нагальна потреба створити своєрідний інститут національних збірних команд, мета діяльності якого повинна бути спрямована та безперервна та якісну підготовку спортсменів для головної команди країни.

Ключові слова: спортивний резерв, багаторічна підготовка, змагальна діяльність, структурні утворення тренувального процесу, техніко-тактична підготовка, ігрові командні види спорту.

Mikola Bezmylov

CENTRALIZED TRAINING OF THE NEAREST RESERVE OF NATIONAL TEAMS IN GAME SPORTS (ON THE BASIS OF BASKETBALL)

Abstract. The article substantiates the importance of using a centralized approach in the process of training the closest reserve of national teams in game sports under modern conditions of globalization and commercialization of sports. The historical experience of implementing centralized training of youth national teams in different countries of the world and the effectiveness of using a concentrated intensive approach for countries with limited resources are considered. *Objective:* Systematize the key factors of provision and substantiate the importance of centralized training of the nearest reserve of national teams in game sports. *Methods:* Analysis of scientific and methodological literature and data of the Internet, interview, content analysis of documents, generalization. *Results.* The conceptual directions of preparation of the nearest reserve of national teams are: 1) concentration of promising basketball players in each age category in single training centers; 2) attracting leading coaches (including foreign specialists) to work with promising players; 3) unification of training programs and increasing the number of joint training sessions for cadet and youth national teams (U 14–U 20); 4) progressive dynamics of the number of international matches for cadet and youth national teams (U 14–U 20). Systematized key tasks, support components and principles of multi-year training of the nearest national team reserve, which provide a step-by-step solution to the main strategic task – to prepare a high-quality reserve for the country's main team. *Conclusions.* The effectiveness of the preparation of the nearest reserve of national teams in modern conditions of globalization and professionalization of sports will largely depend on the ability of a specific country to mobilize the existing internal potential, taking into account the objectively existing realities of the functioning of sports in the state, as well as the dynamic consideration of existing global trends in the development of sports, the ability to the operational implementation of the leading developments of foreign specialists in combination with the long-term achievements and traditions of the domestic “sports school”. The increase in the level of competition on the international sports arena in many game team sports and the negative dynamics of the performances of Ukrainians teams require increased attention to the issues of systematic training in reserve sports. There is an urgent need to create a kind of institute of national teams, the purpose of which should be aimed at continuous and high-quality training of athletes for the main team of the country.

Keywords: sports reserve, long-term training, competitive activity, structural formations of the training process, technical and tactical training, game team sports.

Безмилов М. Централізована підготовка найближчого резерву національних збірних команд в ігрових видах спорту (на матеріалі баскетболу). *Sport Science Spectrum*. 2025; 1: 16–26
DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-3>

Bezmylov M. Centralized training of the nearest reserve of national teams in game sports (on the basis of basketball). *Sport Science Spectrum*. 2025; 1: 16–26
DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-3>

Вступ. Підготовка спортивного резерву – це багаторічний та складний процес, що вимагає значного людського та ресурсного потенціалу з боку держави. Дедалі більша конкуренція та динамічність спортивного результату на світовій арені потребують постійного пошуку ефективних шляхів удосконалення системи підготовки спортивного резерву. Особливо гостро ця проблема стоїть в ігрових командних видах спорту. Відсутність безперервної роботи, яка спрямована на підготовку своєчасного резерву, часто призводить до того, що збірні команди на тривалий період часу втрачають свої позиції лідерів у виді спорту [2; 7; 8; 11].

Формування та вдосконалення системи підготовки віддаленого й найближчого резерву, проблеми спортивного відбору та орієнтації, визначення спортивної обдарованості молодих спортсменів, впровадження дієвої системи комплексного контролю за гравцями залежать і від сучасних світових тенденцій розвитку олімпійського спорту загалом та його окремих напрямів. Одними з таких тенденцій, що вплинули на подальший розвиток ігрових видів спорту, стали глобалізація, комерціалізація та професіоналізація спортивної діяльності. Останні два десятиліття характеризуються значними змінами в методиці підготовки спортсменів в ігрових видах спорту. Переглянуто принципи та методику техніко-тактичної і фізичної підготовки спортсменів у багаторічному процесі, організацію підготовки віддаленого та найближчого резерву для спорту вищих досягнень, розширено кількість міжнародних змагань для спортсменів юнацьких вікових категорій, їх роль у системі поетапної підготовки найближчого резерву національних збірних команд [1; 5; 6; 9; 14; 17].

Останнім часом у європейському баскетболі спостерігається тенденція щодо створення централізованих проєктів для підготовки найближчого резерву національних збірних команд. Їх метою є об'єднання зусиль держави та громадських спортивних організацій для концентрованої тривалої підготовки баскетболістів молодіжних збірних команд [1–3]. Подібні централізовані програми підготовки найближчого резерву з успіхом були реалізовані в Іспанії (1991), Греції (1993), Туреччині (1994), Франції (1997), Ізраїлі (2012) та інших країнах світу, що дало змогу цим країнам зберегти провідні позиції у світовому баскетболі. Такий підхід до підготовки найближчого резерву збірних команд є потенційно ефективним для країн з невеликою кількістю населення та незначною кількістю дітей, які займаються видом спорту. Незважаючи на окремі національні відмінності програм організаційно-методичного та соціально-економічного характеру, вони мають схожі принципи реалізації. Особливості функціонування й управління виду спорту в державі визначають формат та характер реалізації подібних централізованих проєктів.

На сучасному етапі розвитку спорту відбувається критичне переосмислення цілої низки теоретичних і практичних положень теорії спорту. Виникає необхідність детального вивчення всіх складників системи багаторічної підготовки, серед яких особливе місце посідає система підготовки спортивного резерву [2; 7; 8; 14; 15].

Актуальним завданням, на наш погляд, є обґрунтування значущості та розробка централізованої концептуальної моделі підготовки найближчого резерву національних збірних команд України з баскетболу з урахуванням

провідного світового досвіду, традицій вітчизняної баскетбольної школи та соціально-економічних реалій функціонування виду спорту в нашій державі.

Робота виконується в межах Зведеного плану НДР за темою «Удосконалення підготовки до головних змагань макроциклу збірних команд України у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0121U108185).

Мета досліджень. Систематизувати ключові фактори забезпечення та обґрунтувати значущість централізованої підготовки найближчого резерву національних збірних команд в ігрових видах спорту.

Матеріал і методи. Аналіз науково-методичної літератури та даних всесвітньої мережі Internet, опитування, контент-аналіз документів, аналіз і узагальнення.

Результати. Регулярні успішні виступи національних збірних команд на престижних міжнародних змаганнях та постійна поява нових висококласних спортсменів, які здатні витримувати конкуренцію в найсильніших клубних чемпіонатах світу, є найбільш яскравим індикатором якості функціонування всієї системи підготовки віддаленого та найближчого резерву та правильності обраних шляхів розвитку виду спорту в державі. Дуже важливо розуміти, що виступи професійних спортсменів є лише завершальною фазою (квінтесенцією) складного процесу багаторічного спортивного вдосконалення, який повинен ґрунтуватися на послідовному виконанні стратегічних завдань процесу підготовки з урахуванням як біологічних закономірностей розвитку організму, так і специфіки становлення вищої спортивної майстерності в ігрових командних видах спорту.

Погіршення якості підготовки віддаленого та найближчого резерву неминуче призводить до зниження результатів виступів вітчизняних збірних команд на міжнародних змаганнях. Дуже часто в таких випадках спостерігається також тенденція до пониження в класі на клубному рівні, втрачається загальний світовий рейтинг (який акумулюється на основі результатів виступів національних та клубних команд у міжнародних змаганнях), і, як наслідок, головна команда країни майже повністю позбавляється шансів потрапити на найбільш престижні міжнародні змагання (Олімпійські ігри, чемпіонати світу). Значною проблемою при цьому є те, що виправити цю ситуацію в короткостроковій перспективі майже неможливо. Жодні фінансові, організаційно-методичні та педагогічні фактори впливу не зможуть пришвидшити цей процес та вплинути на наявні закономірності поступового становлення спортивної майстерності та підведення гравця до рівня команд високої кваліфікації.

Одним із перспективних напрямів підвищення якості підготовки найближчого резерву й подальших успішних виступів національних збірних різних вікових категорій є впровадження централізованих проєктів багатоетапної підготовки юнацьких збірних команд. Офіційні міжнародні змагання FIBA для баскетболістів юнацьких вікових категорій розпочинаються із 16-річного віку. Фактично саме із цих змагань відбувається поступове сходження молодих спортсменів ієрархічною драбиною складної системи міжнародних змагань та їх поступове підведення до рівня національних збірних.

Одними з перших, хто розгледів значні перспективи підвищення якості формування найближчого резерву

завдяки реалізації централізованих довгострокових програм підготовки спортсменів на базі юнацьких збірних, були фахівці іспанської федерації баскетболу. Обґрунтовано важливість створення централізованого багаторічного проекту підготовки гравців збірних, спрямованого на поетапну підготовку спортсменів з 14 до 18 років. Саме іспанські фахівці поставили під сумнів ефективність функціонування традиційної моделі підготовки найближчого резерву на базі юнацьких збірних, яка ґрунтувалася на епізодичній підготовці до змагань, і переконливо довели необхідність безперервної роботи з молодими спортсменами протягом 4-річного циклу.

Підготовка збірних команд юнацьких вікових категорій у традиційному форматі, як правило, здійснюється за аналогією до підготовки національних збірних. Тобто для найкращих спортсменів у своїй віковій категорії за місяць-півтора до офіційних змагань проводиться короткостроковий підготовчий збір, після якого команда вирушає для участі в міжнародній першості. Однак якщо для дорослих професійних спортсменів цього періоду часу для якісної підготовки буває достатньо, то для дітей, які не мають ще необхідного рівня техніко-тактичної і фізичної підготовленості, це надзвичайно стислі терміни, у межах яких тренерському штабу збірних необхідно виконати велике коло фундаментальних завдань, пов'язаних із постановкою тактики гри, спортивною селекцією та фізичною підготовкою команди до виснажливого (значна кількість ігор протягом нетривалого часу) формату континентальних змагань.

Експериментальне впровадження нового формату підготовки юнацьких збірних, яке здійснили іспанські фахівці на початку 1990-х років, майже одразу ж позитивно позначилося на виступах молодіжних збірних цієї країни на міжнародній баскетбольній арені. Багато в чому завдяки цій програмі іспанським фахівцям вдалося підготувати цілу плеяду висококласних баскетболістів, які в майбутньому допомогли національній збірній виграти медалі багатьох континентальних та світових першостей. Набутий позитивний досвід було швидко використано іншими європейськими країнами (табл. 1).

Причому жодна із цих країн не розраховувала на досягнення термінового результату. У середньому, для того щоб підготувати нове покоління баскетболістів, може знадобитися від 4 до 8 років цілеспрямованої роботи. Попри різну формальну назву, подібні програми в різних країнах світу мають схожу організаційно-методичну структуру та фундаментальні принципи побудови багаторічної навчально-тренувальної та змагальної діяльності. Значних успіхів сьогодні на цьому шляху вдалося досягти юнацьким збірним командам Ізраїлю.

Стрижневою основою функціонування будь-якої централізованої підготовки є ключові завдання та фундаментальні принципи, які повністю визначають характер, зміст та всю систему організації багаторічної підготовки найближчого резерву. Ці завдання та принципи є системоутворювальним фактором та становлять своєрідний ідеологічно-методологічний каркас, довкола якого об'єднуються інші важливі компоненти та фактори системи підготовки. Пріоритетне виконання стратегічних завдань довгострокової підготовки варто вважати концептуальною основою функціонування

цілісної системи, яка не повинна залежати від різноманітних кадрових перестанов та впливу тимчасових кон'юнктурних обставин. Саме такий підхід дає змогу в довгостроковій перспективі очікувати на перманенту якісну підготовку майбутніх поколінь спортсменів та ефективне функціонування всієї системи централізованої підготовки найближчого резерву національних збірних команд.

Таблиця 1

Централізовані проекти підготовки найближчого резерву з баскетболу в різних країнах світу

Країна	Назва проекту	Рік створення	Очікуваний результат
Іспанія	Довгострокова програма підготовки баскетбольного резерву	1991	6–8 років
Франція	Програма підготовки найближчого резерву у Франції	1997	5–7 років
Туреччина	Чотирирічна програма підготовки резерву для головної команди країни	1994	4 роки
Греція	Довгострокова підготовка резерву збірних команд	1993	6–10 років
Ізраїль	Програма підготовки та відбору для юнацьких збірних команд	2012	4–6 років

Затвердження основних завдань та принципів підготовки, своєю чергою, можна вважати першочерговим кроком на шляху формування власної системи знань зі створення централізованого проекту багаторічної підготовки юнацьких збірних команд. Одним із таких важливих завдань є пошук та розвиток баскетбольних талантів в Україні (рис. 1). Екстенсивний варіант підготовки віддаленого та найближчого резерву, характерний для радянського періоду розвитку й ґрунтувався на величезній масовості та розгалуженій мережі дитячо-юнацьких змагань, втратив свою актуальність.

Сьогодні спостерігається істотне зниження кількості дітей, що займаються баскетболом, та зменшення кваліфікованих тренерів, які працюють у дитячих вікових групах. Значно погіршилися матеріально-технічні умови, адже якість процесу підготовки баскетболістів прямо залежить від кількості ігрових залів, які останнім часом майже не будувались у нашій державі. Наявна на сьогодні думка про те, що обдаровані діти, як і раніше, будуть з'являтися

Рис. 1. Ключові завдання системи централізованої підготовки юнацьких збірних команд

шляхом природного добору та завдяки спортивній обдарованості української нації, є шкідливою та архаїчною за своїм змістом. Принципово важливо сьогодні вчасно розглядати кожну талановиту дитину і створити для неї всі необхідні умови для подальшого професійного розвитку на шляху до спорту вищих досягнень.

Пріоритетним завданням централізованої підготовки юнацьких збірних є формування резерву для національних збірних. Усі інші завдання повинні підпорядковуватись інтересам подальших виступів головної команди країни. Провідна роль в організації цієї підготовки має належати саме центральним організаціям, а не місцевим клубам та товариствам. Значна кількість фахівців, які займалися створенням подібних централізованих проєктів у різних країнах світу, дотримуються подібної думки. Інтереси національної збірної і результати її виступів повинні бути на першому місці й підпорядковувати собі всі інші приватні завдання, а не навпаки. Виступи в найвищому континентальному дивізіоні є найкращим змагальним середовищем для якісної підготовки молодих спортсменів. Окрім цього, успішні виступи вітчизняних молодіжних збірних команд на міжнародній арені створюють важливий позитивний імідж виду спорту в державі, формують переможні традиції та впевненість у власних силах, а також сприяють підвищенню популярності та масовості баскетболу.

Однак прагнення досягти високих спортивних результатів на молодіжних змаганнях необхідно органічно поєднувати з виконання довгострокових стратегічних завдань. Міжнародний змагальний досвід в іграх юнацьких збірних команд обов'язково повинні отримувати ті гравці, які є найбільш цінними з погляду подальшої перспективи потрапляння в спорт вищих досягнень, особливо в тих випадках, якщо в більш ранньому віці вони не відіграють провідної ролі в команді та значно поступаються спортсменам із раннім біологічним розвитком.

Цей складний процес потребує збалансованого та розумного використання можливостей і потенціалу юних спортсменів на кожній стадії багаторічної підготовки збірних.

Важливим завданням централізованої підготовки можна вважати формування системи знань та традицій з підготовки найближчого резерву збірних. Жодні кадрові перестановки та зміни в керівництві громадських і державних організацій, від яких залежить підготовка збірних, не повинні позначатися на планомірному виконанні довгострокових завдань та змінювати обраний вектор стратегічного розвитку. Сформована система знань повинна отримати статус загальнонаціонального надбання, бути важливим плацдармом для роботи наступних поколінь фахівців.

Ефективне функціонування централізованої підготовки юнацьких національних збірних команд багато в чому буде залежати від реалізації важливих принципів процесу підготовки (рис. 2).

Патріотичне виховання молодих українських баскетболістів повинно посідати особливе місце в процесі централізованої підготовки збірних команд. Шанобливе ставлення до державних символів, розуміння відповідальності та честі представляти свою державу на міжнародній арені повинні стати основою морально-ідейного виховання кожного українського гравця та запорукою появи справжніх патріотів нашої держави. Реалізація принципу патріотичного виховання дасть змогу в майбутньому значно мінімізувати поширені сьогодні проблеми, пов'язані зі зміною громадянства для виступів за іншу державу, прагненням уникнути виклику до національної команди, посиляючись на наявність фіктивних проблем зі здоров'ям та інших непереконливих виправдань, які демонструють елементарне небажання гравця захищати честь своєї країни та ін. Підготовка гравців різних вікових категорій повинна мати ознаки уніфікованого та спадкового процесу. На кожному з етапів багаторічної підготовки необхідно виконати обов'язкове коло фундаментальних завдань, пов'язаних із розвитком техніко-тактичних навичок та вмінь, фізичним і функціональним удосконаленням, які стануть базою для реалізації подальших завдань наступної ланки централізованої роботи в ієрархії національних збірних.

Тренерський штаб, який назначається для роботи з більш старшими віковими групами збірних, повинен отримати у своє розпорядження молодих виконавців, які вже володіють необхідним арсеналом дій (який було

Рис. 2. Принципи централізованої підготовки юнацьких збірних команд в ігрових видах спорту

закладено попередньою групою фахівців) та готові виконувати більш складні завдання процесу підготовки. Така спадковість роботи тренерських кадрів їх постійний професійний контакт та взаємодія у виконанні стратегічних завдань підготовки збірних, створює сприятливі умови для передачі досвіду, своєчасного усунення можливих недоліків та проблем, підвищує об'єктивність ухвалених рішень під час комплектування збірних та визначення найперспективніших гравців для довгострокового розвитку. Та й для самих спортсменів такі умови підготовки є більш сприятливим для індивідуального розвитку, адже наявність єдиної програми та вимог до підготовленості пришвидшує адаптацію гравців під час переходу з однієї вікової групи збірних до іншої.

Продуктивність довгострокової підготовки збірних також залежить від реалізації низки концептуальних засад, серед яких особливого значення набуває прогресивне збільшення кількості тренувальних занять у кожній віковій групі збірних та кількості змагань (рис. 3).

Регулярні спільні тренування гравців збірних покращують ігрову та міжособистісну комунікацію, відбувається процес напрацювання важливих ігрових зв'язок й інших взаємодій, які визначають зіграність ігрового колективу та значно впливають на поведінку команди в умовах реальних змагань.

Ускладнення програмного матеріалу централізованої підготовки потребує значного збільшення часу на навчально-тренувальну діяльність. Важливим є також залучення до роботи зі збірними найкращих тренерських кадрів.

У тих випадках, коли ухвалюють рішення запросити до роботи іноземного фахівця, його діяльність повинна регламентуватися національною стратегією та пріоритетними інтересами підготовки вітчизняних збірних. До сумісної роботи з іноземним фахівцем доцільно залучати молодих українських тренерів, які зможуть набути корисного зарубіжного досвіду з подальшим його використанням під час роботи зі збірними в майбутньому.

Рис. 3. Концептуальні засади централізованої підготовки найближчого резерву національних збірних команд в ігрових видах спорту

Ефективність функціонування централізованої підготовки юнацьких збірних команд багато в чому буде залежати від якісної та комплексної реалізації ключових компонентів системи її забезпечення. Кожен окремий компонент

(або блок) процесу забезпечення варто розглядати як відносно самостійну підсистему, у межах якої має здійснюватися постійна модернізація та пошук найбільш дієвих механізмів впливу, а також розширення специфічної системи знань, спрямованих на невпинне вдосконалення всієї цілісної системи і, як наслідок, підвищення якості підготовки найближчого резерву. Упровадження нововведень у межах конкретного структурного компонента забезпечення необхідно здійснювати з урахуванням потенційних наслідків впливу на інші взаємопов'язані з ним блоки та діяльність усієї системи загалом. Лише такий підхід дасть змогу забезпечити необхідну системно-структурну рівновагу та відносну безперерйність функціонування налагодженої системи забезпечення підготовки спортсменів у межах реалізації довгострокових програм.

При цьому всі компоненти забезпечення підготовки збірних команд можна умовно розподілити на дві групи, переважно зовнішньої та внутрішньої дії (рис. 4).

До групи компонентів зовнішньої дії можна зарахувати ті з них, які найменшою мірою залежать від діяльності центрального органу (відповідального за безпосередню підготовку та контроль) та мають тенденцію до значних коливань і дуже часто демонструють схильність до впливу тимчасових кон'юнктурних обставин. Насамперед це стосується матеріально-технічного забезпечення та фінансування підготовки збірних, які переважно здійснюють за рахунок коштів державного бюджету та визначають профільні міністерства щорічно в нових обсягах (більших або менших) з урахуванням багатьох кількісно-якісних параметрів ефективності функціонування виду спорту та виступів спортсменів на офіційних міжнародних змаганнях протягом попереднього календарного року.

Рис. 4. Компоненти забезпечення централізованої підготовки найближчого резерву національних збірних команд

До цієї групи також можна зарахувати компонент нормативно-правового забезпечення. Ухвалення загальнодержавних законодавчих рішень, наказів, законних актів у галузі фізичної культури і спорту обов'язкове для виконання та безпосередньо впливає на характер функціонування системи підготовки як найближчого, так і віддаленого резерву. До факторів, які займають своєрідну проміжну позицію та менше зумовлені зовнішнім впливом, можна зарахувати систему спортивних змагань збірних та науково-методичне, медичне й інформаційне забезпечення підготовки.

Структура змагальної діяльності юнацьких збірних протягом конкретного циклу підготовки, оптимальний графік виступів у змаганнях та вибір найбільш раціональних команд суперників повинні визначатися фахівцями спортивної федерації, однак практична реалізація цього компонента забезпечення багато в чому залежатиме від якості функціонування низки компонентів зовнішньої дії (фінансування, нормативно-правове забезпечення тощо).

Принципово вагоме значення для підготовки юнацьких збірних команд має якісне кадрове забезпечення. З найталановитішими гравцями країни мають працювати висококваліфіковані тренери та спеціалісти. Кожен фахівець, який залучається до роботи зі збірними, має виконувати низку специфічних завдань з урахуванням конкретного етапу багаторічної підготовки та характеру покладених на нього функціональних зобов'язань.

Кадрова політика має будуватися на основі принципу ієрархічного підпорядкування, функціональної взаємодії та професійної відповідальності всіх учасників централізованого процесу. Одним із дієвих механізмів покращення функцій управління й контролю за якістю підготовки є призначення кураторів збірних (окремо для дівчат та хлопців). Куратори збірних напряму підпорядковуються комісії збірних команд та голові профільної організації. Саме вони повинні відповідати за формування штабів збірних різних вікових категорій, затверджувати поданий список кандидатів у різні збірні та постійно перебувати з командами в навчально-тренувальному процесі та під час змагань.

Окрім спортивно-педагогічних кадрів до роботи зі збірними вкрай важливо залучити фахівців комплексної наукової групи, медичний персонал, закріпити відповідальних менеджерів, які будуть повністю опікуватися всіма питаннями організаційного забезпечення підготовки збірних.

Тренери збірної (особливо головний тренер) не повинні вирішувати не специфічні для себе питання та виконувати не свої завдання, а мають сконцентрувати увагу виключно на спортивному складнику підсумкового успіху.

Важливим завданням покращення підготовки юнацьких збірних є налагодження комунікаційних зв'язків та створення спільних проєктів з іншими спортивними, науковими й освітніми організаціями та установами, залучення останніх до спільної роботи з удосконалення системи централізованої підготовки найближчого резерву (рис. 5).

Велике значення також мають сучасне інформаційне забезпечення підготовки збірних; створення привабливого бренду та позитивного іміджу збірних команд; постійна публікація в засобах масової інформації (телебачення, інтернет-ресурси, соціальні комунікаційні платформи) результатів виступів збірних на різноманітних змаганнях; участь гравців молодіжних команд у різноманітних громадських проєктах і заходах загальнодержавного значення; надання повної довідково-експертної інформації тренерам та фахівцям збірної, які задіяні в централізованій підготовці та ін.

Особливе місце в процесі підготовки юнацьких збірних команд посідає планування змагальної діяльності. Навіть якісно побудований навчально-тренувальний процес та участь у ньому провідних спеціалістів і тренерів не можуть гарантувати досягнення підсумкових завдань довгострокових програм підготовки. Більш ефективно вдосконалення спортивної майстерності гравців і команди здійснюється саме під час участі в змаганнях.

На відміну від індивідуальних та швидко-силових видів спорту, повністю відтворити структуру й специфіку реальних ігрових дій у навчально-тренувальному процесі майже неможливо. Навіть ті інтегральні засоби, які використовують на тренуваннях у вигляді двосторонніх ігор та

Рис. 5. Науково-методичне, нормативно-правове та інформаційне забезпечення підготовки найближчого резерву національних збірних

різних тактичних варіацій, не можуть повністю виконати це завдання.

Планування та періодизації програм централізованої підготовки юнацьких збірних необхідно здійснювати з використанням сучасних науково-теоретичних розробок, провідного практичного досвіду та обраного (можливого) формату підготовки. Підготовка гравців юнацьких збірних протягом усього року в межах єдиних центрів значно полегшує вирішення цього завдання (рис. 6).

У таких умовах з'являється можливість здійснити поступову адаптацію спортсменів та планомірного вирішення тих завдань фізичної і техніко-тактичної підготовки, що висуваються на кожному з етапів довготривалої підготовки.

Інший формат організації підготовки збірних (етапний) потребує створення своєрідних модельних структурних утворень тренувального процесу. Періодизація останніх повинна здійснюватись з урахуванням їхньої тривалості та пріоритетного виконання конкретних завдань процесу підготовки (п'ятиденний цикл, тижневий, десятиденний тощо).

Довгострокова підготовка юнацьких збірних команд буде малоефективною без наявності уніфікованого (єдиного для всіх збірних) алгоритму техніко-тактичної і фізичної підготовки. Починаючи із 14-річного віку гравці збірних повинні поступово опановувати необхідний багаж знань та вмінь, які створюють передумови для подальшої роботи з ними в більш старших вікових категоріях. Ідеться про створення своєрідного мінімального базису підготовленості гравця кожної вікової групи, який з кожним роком починає поступово розширюватися.

Пошук перспективних юних спортсменів, які зможуть через декілька років (чотири-п'ять) вийти на рівень спорту

вищих досягнень, є одним із ключових завдань результативного функціонування всієї централізованої підготовки. Вкласти значні матеріальні та інтелектуальні ресурси в тих спортсменів, які за своїми здібностями не здатні досягти високих спортивних результатів у дорослому спорті, не має сенсу.

Важливість цієї проблеми потребує пошуку інформативних критеріїв для ранньої діагностики спортивного таланту та створення механізму високоточного прогнозування перспективних можливостей гравців юнацьких збірних команд.

Дискусія. Одним із важливих напрямів удосконалення багаторічної підготовки спортсменів є пошук ефективних шляхів для підвищення якісного складника резервного спорту, головною метою якого є поповнення складів національних збірних команд, завоювання провідних позицій на міжнародній спортивній арені. На сьогодні відбувається процес критичного переосмислення багатьох теоретичних і практичних положень підготовки спортсменів в ігрових видах спорту [1; 5; 6; 17].

Нагальна потреба в докорінному покращенні якості підготовки спортивного резерву, у пошуку та впровадженні високоефективних організаційних форм, засобів і методів тренувань указує на необхідність проведення спеціальних досліджень з різноманітних аспектів цієї важливої проблеми [2; 7; 9; 11; 20]. На сьогодні більшість досліджень, які представлені в спеціальній науково-методичній літературі, присвячені питанням багаторічної підготовки спортивного резерву без урахування тих організаційно-методичних умов, які останнім часом суттєво вплинули на розвиток командних спортивних ігор (глобалізація, професіоналізація та ін.).

Рис. 6. Напрями планування та періодизації процесу підготовки юнацьких національних збірних команд

Однак особливої актуальності останнім часом набуває проблема підготовки найближчого резерву на базі юнацьких та молодіжних збірних команд країни. Одними з перших, хто зумів розгледіти перспективи застосування системної централізованої підготовки найкращих молодих баскетболістів у кожній віковій категорії, були іспанські фахівці. Саме в Іспанії вперше з'явилася багаторічна програма підготовки (чотирирічна) найближчого резерву на базі юнацьких збірних команд, метою якої було поетапне навчання гравців молодіжних команд, формування єдиної концепції (стилю) гри збірних, що давало змогу молодим спортсменам без суттєвих перешкод у майбутньому адаптуватися до гри головної команди країни (стиль гри якої взято за основу під час планомірної роботи з юними спортсменами).

Успішний досвід іспанських фахівців, після певної модернізації (з урахуванням специфічних особливостей національної спортивної школи), майже одразу ж було використано в інших країнах Європи (Франції, Греції, Туреччині та ін.). Дедалі більша кількість країн разом зі своїми спортивними федераціями, а в деяких випадках і державними профільними структурами, сьогодні вживають заходів з упровадження проєктів (моделей) цілеспрямованої підготовки для підвищення конкурентоздатності власних спортсменів на міжнародних змаганнях та підготовці майбутнього резерву для спорту вищих досягнень. Реалізація таких стратегічних проєктів перебуває під постійним контролем з боку громадських та державних організацій і установ. При цьому спеціалісти з різних країн світу з успіхом переймають досвід такої роботи в сьогодинішніх лідерів міжнародних змагань.

Особливо ефективною централізована підготовка виявилася для тих країн, які не мали значного кадрового та фінансового потенціалу порівняно з лідерами на баскетбольній арені (США та ін.). Мобілізація наявного потенціалу, підвищення ефективності багаторічної підготовки в лавах юнацьких збірних команд, об'єднання зусиль держави та громадських спортивних організацій дали змогу значно підвищити якість підготовки найближчого резерву й вести рівну боротьбу на міжнародних змаганнях із явними фаворитами.

Ті країни, які своєчасно реформували систему підготовки в дитячо-юнацькому віці, вже сьогодні отримали очікувані результати у вигляді перманентної підготовки висококласних спортсменів для професійного спорту та успішних виступів збірних на міжнародних змаганнях різних вікових категорій.

При цьому дедалі помітнішими стають недоліки вітчизняної системи підготовки віддаленого та найближчого резерву, яка має радянське коріння, була сформована за інших соціально-політичних та економічних умов розвитку держави та суспільства, спиралась на функціонування широкої мережі ДЮСШ, СДЮСШОР, ШВСМ та значною мірою вже вичерпала свій технологічний ресурс. За останні 10 років спостерігається значне погіршення результатів виступів молодіжних збірних команд на міжнародних змаганнях (U 16 – U 20). Майже всі чоловічі та жіночі юнацькі збірні команди з баскетболу сьогодні залишили найбільш престижний дивізіон «А» й часто не можуть вже вести боротьбу зі збірними країн, які в десятки разів поступаються Україні за територією та чисельністю населення.

Надзвичайно актуальною ця проблема є саме для ігрових командних ігор. Адже, на відміну, наприклад, від циклічних видів спорту, ізолювано (окремо) підготувати висококласного спортсмена майже неможливо. Для розвитку гравця необхідна гідна конкуренція з боку суперників по команді, адже саме в безпосередньому протиставленні й відбувається розвиток якостей, формуються важливі навички, вміння та знання. Талановитий спортсмен перестає прогресувати в слабкій команді. Одне із головних завдань полягає в тому, щоби зібрати в межах єдиних центрів підготовки найперспективніших гравців у кожній віковій категорії та залучити до роботи з ними найкращих фахівців країни.

Головною системоутворювальною ланкою цього багаторічного процесу є національна федерація з виду спорту, фахівці якої розробляють уніфіковану програму підготовки, здійснюють відбір спортсменів та проводять контроль і тривале спостереження за рівнем їх підготовленості, залучають до роботи зі збірними найкращих тренерів та спеціалістів, забезпечують молодих талановитих спортсменів якісною міжнародною практикою й у подальшому сприяють закріпленню гравців за командами високої кваліфікації. У цьому разі національна федерація баскетболу безпосередньо зацікавлена в тому, щоб гравці, які пройшли багаторічну підготовку в межах молодіжних проєктів, отримали гідні умови для подальшого зростання в спорті вищих досягнень та змогли в майбутньому поповнити лави національної збірної.

Без постійної підготовки резерву неможливо забезпечити послідовність поколінь та створити умови для довгострокової перспективи. Навіть тимчасове погіршення діяльності системи дитячого та юнацького спорту має суттєві наслідки [1]. Адже для того щоб підготувати гравця високого класу, можуть знадобитися роки. Той розрив поколінь, який утворюється внаслідок порушення системи підготовки молодих талантів, неможливо компенсувати жодними ресурсними вкладками. Навіть у разі відновлення нормальних умов діяльності суттєвих результатів вдасться досягти нескоро.

На думку A. Lamontagne et al. [19], розуміння того, що підготовка спортсменів високого класу та успішні виступи збірних на міжнародних змаганнях є наслідком ретельно продуманих програм, ще ніколи не було настільки очевидним.

Схожої думки дотримуються L. Capranica et al. [18], які вважають, що під час підготовки резерву для спорту вищих досягнень учені повинні застосовувати новітні та мультидисциплінарні підходи, щоб забезпечити поєднання вимог молодіжних змагань і тренувань із фізіологічними й психологічними можливостями дітей. Автори доходять висновку, що відсутність відповідного стратегічного втручання впливає на погіршення процесу розвитку більшості спортсменів.

Ефективність реалізації довгострокових програм багато в чому буде залежати від реалізації ключових компонентів організації та забезпечення централізованої підготовки, покрокового вирішення стратегічних завдань, що стоять на кожному конкретному етапі. Це положення підтверджує думку B. B. Ніколаєнка [7], J. Bonal [15], J. Buceta [16], D. Burgess [17], A. Lamontagne [19] щодо значущості та багатфакторності процесу цілеспрямованої підготовки резервів в ігрових видах спорту. Системоутворювальним

фактором при цьому є завдання підготовки резерву саме для спорту вищих досягнень. Реалізація всіх інших важливих завдань не може здійснюватись нехтуванням стратегічних інтересів збірних.

Рационально побудована програма багаторічної підготовки є ключовим фактором майбутніх успішних виступів на міжнародній спортивній арені [1; 5; 19]. Своєчасна підготовка молодих спортсменів, які прийдуть на зміну нинішньому поколінню спортсменів, дає змогу протягом тривалого періоду часу зберігати лідерські позиції. У провідних країнах світу чітко розуміють значущість цієї проблеми та приділяють їй першочергову увагу.

Один із найважливіших періодів багаторічної підготовки в баскетболі припадає на вік 14–18 років. Протягом цього чотирирічного періоду, який у більшості країн збігається із завершенням навчання у загальноосвітніх установах, здійснюється процес поступової адаптації юних спортсменів до принципів та філософії організованого «дорослого баскетболу». Значно збільшується кількість годин, спрямованих на опанування необхідного базового багажу тактичних знань та вмінь. Відсутність тактичної освіченості в гравця після завершення юнацького віку майже неможливо компенсувати завдяки іншим сторонам підготовленості (фізичних даних, технічної і психологічної підготовленості тощо).

Невипадково в провідних баскетбольних країнах світу централізована підготовка найближчого резерву охоплює саме вік 14–18 років. Додатковим фактором, який посилює значущість реалізації таких програм підготовки баскетболістів, є проведення перших престижних міжнародних кадетських та юнацьких змагань (чемпіонати світу і Європи). На цих змаганнях майбутнє покоління баскетболістів набуває необхідного міжнародного досвіду, вчиться реалізовувати здобуті знання та вміння в конкурентних умовах сучасного баскетболу.

До роботи з найталановитішою молоддю залучаються найкращі вітчизняні та зарубіжні фахівці, які поетапно реалізують стратегічні завдання багаторічної підготовки резерву. Для кожної вікової групи розробляються стандарти та вимоги до процесу підготовки, які можуть дещо відрізнятися в різних країнах, враховуючи традиції національної «баскетбольної школи» й наявної концепції (стилю) гри національних збірних команд. Пройшовши багаторічну підготовку в лавах кадетських та юнацьких збірних команд й опанувавши необхідні навички та принципи гри, молодий баскетболіст повністю готовий для переходу на рівень спорту вищих досягнень. У тих країнах, де практика централізованої підготовки найближчого резерву існує вже тривалий час (Іспанія, Франція, Сербія та ін.), щороку з'являється нова генерація талановитих, всебічно підготовлених баскетболістів, які готові прийти на зміну нинішнім досвідченим гравцям та поповнити лави національної збірної своєї країни.

Аналіз змісту зарубіжних навчально-тренувальних програм підготовки найближчого резерву показує, що значну увагу фахівці під час роботи з молодими гравцями приділяють питанням різносторонньої фізичної і техніко-тактичної підготовки та контролю за рівнем прояву важливих для баскетболу рухових якостей та вмінь [2; 16; 18; 19].

Важливою умовою підготовки юнацьких збірних команд є якісна змагальна діяльність з командами, які за своїм рівнем перевершують або, як мінімум, не поступаються в ігровій майстерності гравцям збірної. Ця проблема є актуальною, оскільки в складі юнацької збірної команди країни зібрані найкращі гравці з усіх регіонів у своїй віковій категорії і знайти гідного суперника буває дуже просто, особливо всередині країни.

Критеріями оцінювання ефективності роботи тренера та всієї системи, спрямованої на організацію цілеспрямованої підготовки найближчого резерву національних збірних, можуть бути такі:

1) успішні виступи на юнацьких міжнародних змаганнях як проміжний критерій оцінювання (за умови, якщо спортивний результат показано завдяки реалізації ігрової майстерності та техніко-тактичної підготовленості юних спортсменів, а не на основі використання тимчасових переваг біологічної зрілості);

2) кількість спортсменів юнацької збірної команди, які зможуть потрапити в спорт вищих досягнень (як головний критерій оцінки ефективності роботи зі спортивним резервом).

Висновки. Зміни, що відбулися в ігрових командних видах спорту за останні 20–25 років, суттєво вплинули на виступи національних збірних команд і перерозподіл сил на міжнародній спортивній арені, призвели майже до повного перегляду концептуальних положень системи підготовки віддаленого та найближчого резерву.

Глобалізація та комерціалізація спорту вищих досягнень призвели до створення своєрідної ієрархічної структури професійних клубних команд, у межах якої лише найбільш фінансово потужні з них можуть вести реальну боротьбу за найвищі нагороди престижних міжнародних турнірів. Інші клуби в таких умовах виконують функцію своєрідного «кадрового забезпечення» для найкращих команд світу.

Реформування системи дитячо-юнацького спорту у відповідності її із сучасними світовими стандартами є одним із перспективних напрямів удосконалення вітчизняної системи підготовки резерву. Упровадження сучасних технологій підготовки спортсменів у системі дитячого та юнацького спорту закладає фундамент і дає довгострокову перспективу на істотне покращення якості підготовки спортсменів в резервному спорті та досягнення високих спортивних результатів національними збірними.

Перспективним напрямом підвищення ефективності функціонування системи підготовки найближчого резерву є впровадження централізованих проєктів багаторічного вдосконалення гравців на базі юнацьких збірних команд. Досвід багатьох країн світу свідчить про високу ефективність від реалізації таких довгострокових програм. Провідна роль в організації та забезпеченні підготовки найближчого резерву збірних відводиться профільній спортивній федерації за активної підтримки держави.

Запропонований системний підхід дає змогу в довгостроковій перспективі покращити спортивні результати та продовжити традиції вітчизняної «спортивної школи». Використання провідного світового досвіду з організації централізованої підготовки й фундаментальних науково-методологічних напрацювань вітчизняних вчених у напрямі теорії і методики спортивного тренування, на наш погляд, дасть змогу сформувати найбільш дієву модель

підготовки найближчого резерву для національних збірних команд в ігрових видах спорту.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою багаторічних програм підготовки баскетболістів національних збірних команд різних вікових категорій та обґрунтуванням організаційно-методичних засад функціонування інституту національних збірних команд як важливого структурного утворення в системі багаторічної

підготовки найближчого резерву вітчизняних збірних команд в ігрових видах спорту.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють що відсутній будь-який конфлікт інтересів. Систематизація отриманих даних здійснювалася на основі узагальнення даних провідних спеціалістів з ігрових видів спорту та власного досвіду участі в процесі підготовки національних збірних команд України різних вікових категорій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безмилов М. М., Шинкарук О. А. Тенденції та актуальні проблеми підготовки баскетболістів високого класу в сучасних умовах глобалізації та популяризації баскетболу. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2020; 28: 112–131.
2. Безмилов М., Шинкарук О., Murphy T. Підготовка спортивного резерву та відбір баскетболістів в США. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020; 3: 10–20.
3. Безмилов М. Періодизація підготовки спортсменів в ігрових видах спорту: фактори впливу та перспективні напрями подальшого розвитку специфічної системи знань. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022; 3: 3–19. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.3-19>.
4. Борисова О., Шутова С., Нагорна В., Шльонська О., Серебряков О., Митько А. Характеристика змагальної діяльності збірних команд України зі спортивних ігор на міжнародній арені. *Спортивна наука та здоров'я людини: наукове електронне періодичне видання*. 2020; 2(4): 27–37.
5. Борисова О., Шутова С., Нагорна В., Шльонська О. Сучасні підходи удосконалення діяльності висококваліфікованих спортсменів у спортивних іграх. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020; 2: 15–22.
6. Мітова О. Динаміка розвитку командних спортивних ігор як підґрунтя формування сучасної системи контролю у командних спортивних іграх. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2022; 13(32): 198–211.
7. Николаенко В.В. Рациональная система многолетней подготовки футболистов к достижению высшего спортивного мастерства [монография]. Киев: Саммит-книга; 2014. 336 с.
8. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник: Киев: Олимпийская лит.; 2015. Кн1. 608 с.
9. Сушко Р. О. Особливості підготовки баскетболістів в умовах дії чинників глобалізації спорту вищих досягнень. *Науковий часопис «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт»* 2017; 2 (83): 103–6.
10. Arede J., Ferreira A., Gonzalo-Skok O., Leite N. Maturation development as a key aspect in physiological performance and national-team selection in elite male basketball players. *Int. J. Sports Physiol. Perform.* 2019. doi: 14 902–910. 10.1123/ijsp.2018-0681.
11. Balyi I., Way R., Higgs C. Long-term athlete development. *Human Kinetics*; 2013. 286 p.
12. Bezmylov M., Shynkaryk O., Byshevs N., Gan Qi., Shao Zhigong. Morphofunctional characteristics of basketball players with different roles as selection criteria at the stage of preparation for higher achievements. *Physical Education Theory and Methodology*. 2022; 22(1): 92–100.
13. Bezmylov M., Shynkaruk O., Grihan G., Semeniv B., Yudenko O., Lytvynenko A., Otrushko O., Kholchenkova N., Kurtova H., Kostenko M., Osmanova A. Peculiarities of physical fitness of 17–20 years old basketball players taking into account their playing role. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2022; 10(6): 1163–1172.
14. Bompa T. O., Buzzichelli C. A. Periodization: Theory and methodology of training. 6th editorial. Champaign, USA: Human Kinetics; 2018. 394 p.
15. Bonal J., Jiménez SL, Lorenzo A. The talent development pathway for elite basketball players in China. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2020; 17: 5110. [doi:10.3390/ijerph17145110](https://doi.org/10.3390/ijerph17145110)
16. Buceta J. M., Mondoni M., Avakumovic A., Killik L. Basketball for young players. Guidelines for coaches. Madrid: FIBA; 2000. 358 p.
17. Burgess D. J., Naughton G. A. Talent development in adolescent team sport: A review. *International Journal of Sports Psychology & Performance*. 2010; 5(1): 103–116.
18. Capranica L., Millard-Stafford M. L. Youth sport specialization: How to manage competition and training? *International Journal of Sport Physiology & Performance*. 2011; 6(4): 572–579.
19. Lamontagne A. M. The Long-term development of basketball athletes. [Dissertation]. Porto. Faculdade de desporto. Universidade do Porto; 2013. 114.
20. Lambert M. I., Mujika I. Physiology of exercise training. In:
21. Hausswirth C., Mujika I., eds. Recovery for Performance in Sport.
22. Champaign, I. L.: Human Kinetics; 2013:3–8
23. Lambert M. I., Mujika I. Physiology of exercise training. In:
24. Hausswirth C., Mujika I., eds. Recovery for Performance in Sport.
25. Champaign, I. L.: Human Kinetics; 2013:3–8
26. Lambert M. I., Mujika I. Physiology of exercise training. In:
27. Hausswirth C., Mujika I., eds. Recovery for Performance in Sport.
28. Champaign, I. L.: Human Kinetics; 2013:3–8
29. Marković D. Physical preparation youths national teams of Serbia. 2020. available from: https://www.youtube.com/watch?time_continue=18&v=409JVOseQhQ&feature=emb_logo
30. Oliveira R., Martins A., Moreno-Villanueva, Brito J. P., Nalha M., Rico-Gonzalez M., Clemetne F. M. Reference values for external and internal training intensity monitoring in professional male soccer players: A systematic review. *International journal of sports science & coaching*. 2022. <https://doi.org/10.1177/17479541211072966>.

REFERENCES

1. Bezmylov, M.M., & Shinkaruk, O. A. (2020). Tendentsii ta aktualni problemy pidhotovky basketbolistiv vysokoho klasu v suchasnykh umovakh hlobalizatsii ta populyaryzatsii basketbolu [Trends and actual problems of training high-class basketball players in modern conditions of globalization and popularization of basketball]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyyi – Physical education, sports and health of the nation*, 28, 112–131 (in Ukrainian).
2. Bezmylov, M., Shinkaruk, O., & Murphy, T. (2020). Pidhotovka sportyvnoho rezervu ta vidbir basketbolistiv v SShA [Preparation of the sports reserve and selection of basketball players in the USA]. *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu – Theory and methodology of physical education and sports*, 3, 10–20 (in Ukrainian).
3. Bezmylov, M. (2022). Periodyzatsiia pidhotovky sportsmeniv v ihrovyykh vyдах sportu: faktory vplyvu ta perspektyvni napriamy podalshoho rozvytku spetsyfychnoi systemy znan [Periodization of training of athletes in game sports: influencing factors and promising directions for further development of a specific knowledge system]. *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu – Theory and methodology of physical education and sports*, 3, 3–19 (in Ukrainian).
4. Borysova, O., Shutova, S., Nagorna, V., Shlyonska, O., Serebryakov, O., & Mytko, A. (2020). Kharakterystyka zmalanoi diialnosti zbirnykh komand Ukrainy zi sportyvnykh ihor na mizhnarodnii areni [Characteristics of the competitive activity of national teams of Ukraine in sports games on the international arena]. *Sportyvna nauka ta zdorov'ya lyudyny – Sports Science and Human Health: A Scientific Electronic Periodical*, 2(4), 27–37 (in Ukrainian).

5. Borisova, O., Shutova, S., Nagorna, V., & Shlionska, O. (2020). Suchasni pidkhody udoskonalennia diialnosti vysokokvalifikovanykh sportsmeniv u sportyvykh ihrakh [Modern approaches to improving the performance of highly qualified athletes in sports games]. *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu – Theory and methodology of physical education and sports*, 2, 15–22 (in Ukrainian).
6. Mitova, O. (2022). Dynamika rozvytku komandnykh sportyvykh ihror yak pidgruntia formuvannia suchasnoi systemy kontroliu u komandnykh sportyvykh ihrakh [The dynamics of the development of team sports games as a basis for the formation of a modern system of control in team sports games]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi – Physical education, sports and health of the nation*, 13(32), 198–211 (in Ukrainian).
7. Nikolaenko, V. V. (2014). Ratsionalnaya sistema mnogoletney podgotovki futbolistov k dostizheniyu vysshego sportivnogo masterstva [A rational system of long-term training of football players to achieve the highest sports mastery]. Kyev: Sammit-kniga (in Russian).
8. Platonov, V. N. (2015). Sistema podgotovki sportsmenov v olimpijskom sporte. Obshaya teoriya i ee prakticheskie prilozheniya [System of training athletes in Olympic sports. General theory and its practical applications: textbook]. Kyev: Olimpiyskaya lit. (in Russian).
9. Sushko, R. O. (2017). Osoblyvosti pidhotovky basketbolistiv v umovakh dii chynnykiv hlobalizatsii sportu vyshchykh dosiahnen [Peculiarities of the training of basketball players under the influence of the factors of globalization of sports of higher achievements]. *Naukovyi chasopys «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury / fizychna kultura i sport – Scientific and pedagogical problems of physical culture / physical culture and sports*, 2 (83), 103–6 (in Ukrainian).
10. Arede, J., Ferreira, A., Gonzalo-Skok, O., & Leite, N. (2019). Maturational development as a key aspect in physiological performance and national-team selection in elite male basketball players. *Int. J. Sports Physiol. Perform.* doi: 14 902–910. 10.1123/ijsp.2018-0681.
11. Balyi, I., Way, R., & Higgs, C. (2013). Long-term athlete development. *Human Kinetics*.
12. Bezmylov, M., Shynkaryk, O., Byshevets, N., Gan Qi, & Shao Zhigong. (2022). Morphofunctional characteristics of basketball players with different roles as selection criteria at the stage of preparation for higher achievements. *Physical Education Theory and Methodology*, 22(1), 92 – 100.
13. Bezmylov, M., Shynkaruk, O., Griban, G., Semeniv, B., Yudenko, O., & Lytvynenko, A., et.al. (2022). Peculiarities of physical fitness of 17-20 years old basketball players taking into account their playing role. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 10(6), 1163–1172.
14. Bompá, T. O., & Buzzichelli, C. A. (2018). *Periodization: Theory and methodology of training*. 6th editional. Champaign, USA: Human Kinetics.
15. Bonal, J., Jiménez, S.L., & Lorenzo, A. (2020). The talent development pathway for elite basketball players in China. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 17: 5110://doi.org/10.3390/ijerph17145110
16. Buceta, J.M., Mondoni, M., Avakumovic, A., & Killik, L. (2000). *Basketball for young players. Guidelines for coaches*. Madrid: FIBA.
17. Burgess, D. J., & Naughton, G. A. (2010). Talent development in adolescent team sport: A review. *International Journal of Sports Psychology & Performance*, 5(1), 103–116.
18. Capranica, L., & Millard-Stafford, M. L. (2011). Youth sport specialization: How to manage competition and training? *International Journal of Sport Physiology & Performance*, 6(4), 572–579.
19. Lamontagne, A. M. (2013). *The Long-term development of basketball athletes*. [Dissertation]. Porto. Faculdade de desporto. Universidade do Porto.
20. Oliveira, R., Martins, A., Moreno-Villanueva, F., Brito, J.P., Nalha, M., Rico-Gonzalez, M., et.al. (2022). Reference values for external and internal training intensity monitoring in professional male soccer players: A systematic review. *International journal of sports science & coaching*. <https://doi.org/10.1177/17479541211072966>.
21. Lambert MI, Mujika I. Physiology of exercise training. In:
22. Hausswirth C, Mujika I, eds. *Recovery for Performance in Sport*.
23. Champaign, IL: Human Kinetics; 2013:3–8
24. Lambert MI, Mujika I. Physiology of exercise training. In:
25. Hausswirth C, Mujika I, eds. *Recovery for Performance in Sport*.
26. Champaign, IL: Human Kinetics; 2013:3–8
27. Lambert MI, Mujika I. Physiology of exercise training. In:
28. Hausswirth C, Mujika I, eds. *Recovery for Performance in Sport*.
29. Champaign, IL: Human Kinetics; 2013:3–8
30. Marković D. Physical preparation youths national teams of Serbia. 2020. available from: https://www.youtube.com/watch?time_continue=18&v=409JVOseQhQ&feature=emb_logo

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Безмилов Микола Миколайович <https://orcid.org/0009-0006-5527-9987>, kaupervud2020@ukr.net
Національний університет фізичного виховання і спорту України, вул. Фізкультури, 1, м. Київ, 03150, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Bezmylov Mykola <https://orcid.org/0009-0006-5527-9987>, kaupervud2020@ukr.net
National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Fizkultury str., 1, Kyiv, 03150, Ukraine